

Pääkirjoitus

Timo Luopajarvi ja Outi Kallioinen

Ammattikasvatuksen aikakauskirjan 4/2009 teema on koulutuksen ja osaamisen laatu eurooppalaisessa kontekstissa. Merkittävää otsikon kannalta onkin koko eurooppalaisessa yhteisössä tapahtuva siirtymä koulutuksesta ja opetuksesta osaamisen keskiöön. Osaamisen nostaminen keskiöön korostuu useiden eri painopisteiden kautta. Ammatillisessa toisen asteen koulutuksessa osaaminen on ollut opetussuunnitelmissa ja niiden tavoitteissa esillä jo vuosikymmeniä. Menneeseen palatessa voidaan tarkastella esimerkiksi 1970-luvun pedagogisia virtauksia, jolloin osaamista kuvattiin ammatillisen koulutuksen opetussuunnitelmissa pääteikäyttämisenä kolmella eri alueella tiedot, taidot ja asenteet. Pedagogisena näkemyksenä oli osaamisen korostaminen ulkoisesti näkyvinä toiminnallisina suorituksina, jolloin magerilaisen tavoitetaksonomia-ajattelun mu-

kaisesti tavoitteet tuli kuvata eritasoisina osaamisina jopa niin, että vain tietyt ulkoista käyttäytymistä kuvaavat verbit olivat tavoitekuvauksissa sallittuja. Esimerkiksi sellaiset verbit kuin ”ymmärtäminen” olivat kiellettyjä, koska ne eivät riittävän hyvin kuvanneet oppilaan ulkoisesti havaittavaa toimintaa ja siten osaamista. Toivoa sopii, ettei nyt tutkintojen ja opetussuunnitelmien osaamistavoitteiden laadinnassa päädytä eräänlaiseen uusbehaviorismiin ja ruveta laatimaan liian yksityiskohtaisia, pääteikäyttämistyyppisiä osaamiskuvauksia millekään koulutusasteelle. Korkeakoulutasolle se sopii vielä huonommin kuin toisen asteen koulutukseen.

Koulutuksen ja osaamisen laatua tarkasteltaessa voidaan päätyä useampaan tarkastelukulmaan. Varsin usein koulutuksen laadusta puhuttaessa ja laatutyökaluja käytettäessä tarkastellaan järjestelmän ja organisaation toiminnan laatua. Tällaiseen tarkasteluun päädyttäessä vaarana on se, että tarkastellaan koko

koulutusorganisaation toimintaa muilla indikaattoreilla kuin varsinaisesti osaamisen ja opetuksen laatua korostaen. Laatutyökaluja voidaan myös käyttää opilaitoksia ja korkeakouluja koskevien ranking-listojen muodostamiseen. Tunnetuimpia tämän alueen tarkasteluja ovat maailmanlaajuiset korkeakoulujen Ranking-listat. Toistaiseksi tämä on keskittynyt yliopistojen Ranking-listoihin kuten Times Higher Education Supplement, World University Ranking ja Shanghai Jiao Tong University' n Academic Ranking of World Universities. Jälkimmäistä arvioitaessa on kritisoitu mm. sitä, että se mittaa vain tuotosmääriä ottamatta huomioon panoksia. Lisäksi opetus on jätetty kokonaan käytettävän mittariston ulkopuolelle.

Toinen merkittävä ero koulutuksen laadun arvioinnissa on kysymys akkreditoinnin ja auditoinnin välillä. Akkreditointi on Euroopan maissa yleisempi ratkaisu, jolloin kriteerit ja standardit tulevat korkeakoulun ulkopuolelta. Auditointi sen sijaan on pehmeämpi menettely, ja kuten Riitta Pyykkö artikkelissaan toteaa auditointi, on ”kypsän” korkeakoulujärjestelmän malli, jonka tavoitteena on toiminnan kriittinen itsearviointi ja kehittäminen. Suomessa on Bolognan prosessin mukaisessa korkeakoulujen arvioinnissa päädytty auditointiin.

Koulutuksen arvioinnin toinen lähestymistapa on arvioida sen tuottaman osaamisen laatua. Tähän olemme varmasti siirtymässä. Pedagogisesti merkittävä suunnan muutos koko koulutusjärjestelmän osalta on siirtyminen koulutuksen tuottaman osaamisen ja sen laadun korostamiseen ja arviointiin. Merkittävää eivät ole enää järjestelmät, joissa osaaminen syntyy, vaan hankitun osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen.

Korkeakoulujen osalta merkittävää on sen tuottaman osaamisen lisäksi tutkimus- ja kehitystyön laatu ja sen arviointi. Tätä kirjoitettaessa on juuri julkaistu kaksi merkittävää arviointiraporttia koskien tutkimustoimintaa. Suomen Akatemian julkaisema Suomen tieteen tila ja taso 2009 arvioi, että tieteellisen merkittävyyden ja laadun mittarit (julkaisujen viittauskertoimet) ovat olleet laskusuunnassa, joka on alkanut vuosina 2000-2002. Tällä mittarilla mitattuna Suomen tieteellisen tutkimuksen laatu on nyt täsmälleen OECD-maiden keskitasoa ja pohjoismaisessa tarkastelussa heikoin.

Kansainvälinen Suomen innovaatiojärjestelmän arviointi tuottaa samansuuntaisen tuloksen ja suhtautuu varsin kriittisesti yliopistojen tutkimuksen laatuun. Samanaikaisesti voidaan todeta, että ammattikorkeakoulujen toiminnan tarkastelu jää raportissa varsin vähälle. Osittain ongelmana lienee se, ettei arvioinnin panelisteissa näytä olleen juurikaan ammattikorkeakoulujen TKI -toiminnan asiantuntijoita.

Yhteenvedona voidaan todeta, että korkeakouluissa hankitun osaamisen arviointiin kuuluu keskeisenä osana osaamisen laadun rinnalla tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnan arviointi. Tulevaisuudessa tulee kiinnittää erityistä huomiota toiminnan laadun arviointiin kokonaisuutena, käytettävien indikaattorien sekä myös arviointia tekevien asiantuntijoiden valintaan siten, että koko TKI -kentän toimintaa arvioidaan tasapuolisesti.

Käsillä olevan julkaisun ensimmäisessä artikkelissa opetusneuvos Tarja Riihimäki opetusministeriöstä käsittelee ammatillisen koulutuksen laadunhallintaa ja sen kehittämistä eurooppalaisen laatu-työn kontekstissa, eurooppalaisessa yh-

teistyössä syntyneitä laadun arvioinnin konkreettisia välineitä sekä toiminnan tulevaa kehittämistä.

Korkeakoulujen arviointineuvoston puheenjohtaja, vararehtori Riitta Pyykö käsittelee korkeakoulujen laadunarvioinnin kehitystä eurooppalaisesta ja suomalaisesta näkökulmasta nostaen esiin laadunarvioinnin kytkeytymisen Bolognan prosessiin, akkreditointi- ja auditointimallien kehittämisen sekä Korkeakoulujen arviointineuvoston roolin suomalaisen korkeakoulutuksen laadunarvioinnissa.

Opetusneuvokset Carita Blomqvist (OPH) ja Seija Rasku (OPM) käsittelevät tutkintojen viitekehystä eurooppalaisessa ulottuvuudessa. Molemmat kirjoittajat toimivat sihteereinä opetusministeriön työryhmässä, joka laati eurooppalaisen viitekehysten (EQF) pohjalta esityksen tutkintojen kansalliseksi viitekehyyksi (NQF). Työryhmä luovutti raporttinsa opetusministerille elokuussa 2009. Tätä kirjoitettaessa työryhmän muistiosta on käyty laaja lausuntokierros, jonka tuloksia käsitellään joulukuussa 2009 järjestettävässä seminaarissa. Kuten kirjoituksesta ilmenee useat maat ovat parhaillaan laatimassa kansallisia viitekehyyksiään. Suomi on tältä osin ollut yksi eurooppalaisen kehityksen kärkimaita. Laadituilla viitekehyyksillä on keskeinen merkitys tutkintojen sekä kotimaisen että kansainvälisen vertailtavuuden lisäämisessä. Sen tulisi myös omalta osaltaan toimia eurooppalaisen korkeakoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen laadunvarmistuksen takaajana. Kansallisen viitekehysten vaatimien jatkotyöskentelynä tulee olemaan eteneminen tutkintojen viitekehyyksestä kohti osaamisen viitekehystä.

Korkeakoulutuksen tuottamien oppimistulosten osaamisen mittaaminen on noussut keskeiseksi asiaksi osaamisen korostumisen myötä. Korkeakoulujen arviointineuvoston varapuheenjohtaja, rehtori Pentti Rauhala kuvaa kirjoituksessaan korkeakouluopiskelijoiden osaamista mittaavan OECD:n tutkimushankkeen AHELO (Assesment of Higher Education Learning Outcomes) käynnistymistä. Rauhala perustelee artikkelissaan koko korkeakoulukentän osallistumisen tärkeyttä hankkeeseen. Arvioinnin kehittäminen on keskeinen tehtävä myös edellisessä artikkelissa kuvatun kansallisen viitekehysten vaatimusten todentamisessa korkeakoulututkintojen osalta.

Omassa artikkelissamme tarkastelemme opetuksen laatua korkeakoulujen toiminnan keskiössä. Kuten jo aiemmin totesimme, koulutuksen laadun arvioinnissa tulee organisaatiotason toiminnan arvioinnin rinnalla painottaa opetuksen tai pikemminkin osaamisen laatua ja sen arviointia. Artikkelin perustuu pääosin OECD:n IMHE -ohjelmassa käynnistetyn Quality Teaching -projektin tähän mennessä saatuihin tuloksiin. Tulokset ovat vielä melko yleisellä tasolla ja viime kädessä tuleekin muistaa myös opettajien ja opiskelijoiden välisen vuorovaikutuksen ja opiskelijajärjestelyjen merkitys. Tällöin sellaiset tekijät kuin opiskelun mielekkyykokemukset ja opiskelijakeskeisten menetelmien käyttö nousevat toiminnan keskiöön.

Opetusministeriön johtaja Anita Lehtikaisen haastattelussa (viestintäjohtaja Päivi Korhonen, Laurea ammattikorkeakoulu) nousevat keskeisiksi jo edellä mainitut koulutuksen laatu järjestelmätasolla sekä osaamisen laatu. Jälkimmäisessä keskeinen tekijä on opiskelijoiden

ja sidosryhmien tiivis osallistuminen laadunvarmistukseen. Kansainvälisesti kilpailukykyisen osaamisen elementeiksi Lehtikoinen nostaa kansainvälisyystaidot sekä hyvän ammattiosaamisen ja geneeriset taidot.

Toimittaja Markku Tasalan haastattelumat OAJ:n erityisasiantuntijat Hannele Louhelainen ja Inkeri Toikka pitävät suomalaisen ammatillisen koulutuksen vahvuutena erinomaisia työelämäyhteyksiä. Mutta he katsovat tarpeelliseksi samaan hengenvetoon muistuttaa siitä, että koulutusta ei voi toteuttaa vain työelämän ehdoilla. Heidän mukaansa yritysten kanssa toteutetut kehittämissankkeet ovat tärkeitä, mutta ensisijaisesti oppilaitosten on kuitenkin pyrittävä opetus suunnitelmallisten tavoitteiden täyttämiseen.

Yhteenvedon voidaan todeta, että julkaisussa olevat artikkelit pureutuvat tällä hetkellä eurooppalaisen ja suomalaisen koulutuksen kehittämisen keskiössä oleviin koulutuksen ja opetuksen

laadun sekä valmisteilla olevaan kansalliseen tutkintojen ja osaamisen viitekehukseen. Julkaisu tuokin ammatillisen koulutuksen kentässä kaikilla tasoilla toimiville ajankohtaisen ja monipuolisen katsauksen ammatillisen koulutuksen ja korkeakoulutuksen kehittämisen kentällä meneillään olevista tärkeimmistä kehittämiskohteista.

Lähteet

Crosier, D., Purser, L. & Smidt, H. 2007. Trends V: Universities Shaping the European Higher Education Area. European Universities' Association. EUA report. (www.eua.be/publications).

Korkeakoulujen laadunvarmistusjärjestelmien auditointi. Auditointikäsi kirja vuosille 2008-2011. Korkeakoulujen arviointineuvoston julkaisuja 7:2007.

Opetusministeriö. 2007. Koulutus ja tutkimus vuosina 2007-2012. Kehittämissuunnitelma.

Opetusministeriö. 2009. Tutkintojen ja muun osaamisen kansallinen viitekehys 2009. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 24:2009.

